

Netwerkbijeenkomst Kwaliteit 1

Praktijkperspectief op kwaliteit in de gezinshuiszorg

Inleiding

Tijdens de eerste netwerkbijeenkomst over kwaliteit in de gezinshuiszorg is uitgebreid input opgehaald bij gezinshuisouders over hun ervaringen, dilemma's en overtuigingen rondom kwaliteit. Deze bijeenkomst is voorbereid met een vragenlijst en verdiept door middel van dialoog en uitwisseling. De opbrengst laat zien dat kwaliteit in gezinshuizen rijk, gelaagd en relationeel is, maar ook kwetsbaar wordt wanneer zij te eenzijdig wordt benaderd vanuit toetsbaarheid en controle.

Deze inhoudelijke opbrengst is geen verslag van wat er letterlijk is gezegd, maar een gestructureerde duiding van terugkerende patronen, spanningsvelden en gedeelde standpunten vanuit de praktijk. Het document is bedoeld als richtinggevende input voor de herziening van de kwaliteitscriteria gezinshuiszorg, met als doel bij te dragen aan criteria die beter aansluiten bij de dagelijkse praktijk en daadwerkelijk ondersteunend zijn aan kwaliteit, veiligheid en duurzaamheid.

1. Continuïteit als basis, het gezinsleven als vorm

In de ervaringen van gezinshuisouders komt één fundament steeds terug: continuïteit. Het feit dat gezinshuisouders blijven, dag in dag uit, biedt kinderen een stabiele basis waarop verdere ontwikkeling mogelijk wordt. Vanuit deze continuïteit kunnen relaties ontstaan. In die relaties kan onvoorwaardelijkheid worden ervaren. Onvoorwaardelijkheid leidt tot vertrouwen, vertrouwen tot ontspanning, en juist in die ontspanning ontstaat ruimte voor ontwikkeling.

Het gezinsleven is de vorm waarin deze continuïteit wordt geboden. Het samenleven in een gezinssituatie maakt het mogelijk om continuïteit daadwerkelijk te realiseren: door vaste gezichten, voorspelbaarheid, dagelijkse routines en het delen van het gewone leven. Buiten een gezinscontext is deze vorm van continuïteit niet of nauwelijks te organiseren.

Wanneer kwaliteitscriteria het gezinshuis primair benaderen als een zorgvorm die kan worden opgeknipt in afzonderlijke toetsbare onderdelen, raakt deze kern uit beeld. Niet het optelsomdenken, maar de continuïteit van het samenleven vormt de dragende basis van kwaliteit in gezinshuiszorg.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Kwaliteitscriteria zouden continuïteit expliciet moeten benoemen als fundament van kwaliteit in gezinshuiszorg, en het gezinsleven erkennen als de context waarin deze continuïteit wordt gerealiseerd.

2. Kwaliteit als relationeel begrip

In de ervaringen van gezinshuisouders wordt kwaliteit in de eerste plaats verbonden aan relationele aspecten: nabijheid, verbinding, vertrouwen, rust en veiligheid. Deze vormen van kwaliteit laten zich niet eenvoudig vastleggen in meetbare indicatoren, maar zijn wel degelijk herkenbaar en bespreekbaar in professionele dialoog en reflectie.

Tegelijkertijd wordt het belang van toetsbare basiselementen zoals scholing, randvoorwaarden, veiligheid en organisatorische borging onderkend. De spanning ontstaat wanneer deze toetsbare elementen leidend worden en de relationele kwaliteit overschaduwen of onder druk zetten.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Er is behoefte aan een meersporenbenadering, waarin toetsbare basiseisen worden gecombineerd met vormen van zicht op relationele kwaliteit, zoals professionele dialoog, observatie, reflectie en feedback vanuit het netwerk rondom het kind.

3. Kwetsbaarheid ontstaat vaak in de bedding

Een belangrijk patroon is dat kwetsbaarheden in de gezinshuiszorg zelden uitsluitend binnen het gezinshuis zelf worden ervaren. Veel druk en risico ontstaan in de context eromheen: in samenwerking met GI's, gemeenten, aanbieders en andere professionals, bij wisselingen, onduidelijke verwachtingen en administratieve druk.

Slechte of wantrouwende samenwerking vergroot de kwetsbaarheid van het gezinshuis en zet het leefklimaat onder druk. Goede, gelijkwaardige samenwerking werkt daarentegen beschermend en versterkt de kwaliteit van zorg en opvoeding.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Kwaliteit kan niet uitsluitend bij de gezinshuisouder worden belegd. Kwaliteitscriteria zouden ook verwachtingen en verantwoordelijkheden moeten formuleren voor de bredere bedding rondom het gezinshuis.

4. Spanning tussen gewoon leven en verantwoording

Gezinshuisouders ervaren een structurele spanning tussen het streven naar een zo normaal mogelijk gezinsleven en de toenemende eisen rondom verantwoording, registratie en toetsing. Deze spanning wordt versterkt wanneer regels en kaders onvoldoende aansluiten bij de dagelijkse praktijk van samenleven met kinderen met complexe problematiek.

De voortdurende druk om te verantwoorden leidt tot onzekerheid, vermindert professionele handlingsruimte en kan ertoe leiden dat gezinshuisouders in een overlevingsstand terechtkomen, waarin het primaire opvoedkundige werk onder druk komt te staan.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Kwaliteitscriteria zouden expliciet ruimte moeten laten voor professionele afwegingen in het dagelijks leven en onderscheid moeten maken tussen noodzakelijke verantwoording en overmatige administratieve belasting.

5. Bescherming vraagt meer dan toezicht

Bescherming wordt door gezinshuisouders niet gezien als controle alleen. Bescherming betekent ook: vertrouwen, erkenning van professionaliteit, tegenkracht, open communicatie en eenduidigheid. Toezicht zonder relationele basis wordt eerder als bedreigend dan als ondersteunend ervaren.

Er is behoefte aan vormen van bescherming die tijdig signaleren, ondersteunen en bijsturen, in plaats van pas ingrijpen wanneer situaties zijn geëscaleerd.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Bescherming zou moeten worden uitgewerkt als een gedeelde verantwoordelijkheid, waarin toezicht, ondersteuning en professionele dialoog met elkaar in balans zijn.

6. Veiligheid zichtbaar maken in het dagelijks leven

Veiligheid wordt door alle betrokkenen gezien als een niet-onderhandelbare kernwaarde. Tegelijkertijd bestaat twijfel of bestaande meetinstrumenten voldoende zicht geven op hoe het dagelijks leven in een gezinshuis daadwerkelijk verloopt. Administratieve verantwoording laat vaak niet zien hoe een kind functioneert in relaties, op school, in vriendschappen en in vrije tijd.

Gezinshuisouders benadrukken het belang van bredere vormen van monitoring, waarin ook het perspectief van het kind, signalen uit school en sport, ervaringen van samenwerkingspartners en de rol van een vertrouwenspersoon worden meegenomen.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Kwaliteit en veiligheid vragen om zicht vanuit meerdere perspectieven, waarbij het dagelijks functioneren van het kind centraal staat en niet alleen formele indicatoren.

7. Professionele ruimte, draagkracht en vitaliteit

Gezinshuiszorg is intensief en vraagt veel van gezinshuisouders, zeker in solo- of kleinschalige vormen. Continuïteit is een kracht, maar kan ook een risico worden wanneer herstel, reflectie en ondersteuning onvoldoende zijn geborgd.

Het ontbreken van structurele ruimte voor respijt en reflectie vergroot de kans op overbelasting en uitval, wat uiteindelijk ook de kwaliteit van zorg en opvoeding aantast.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Draagkracht, herstel en vitaliteit zouden expliciet onderdeel moeten zijn van kwaliteitsdenken, als voorwaarden voor duurzame kwaliteit.

8. Besluitvorming die het leefklimaat raakt

Besluiten over plaatsing, omgang, crisisinterventies en andere ingrijpende maatregelen hebben directe gevolgen voor het gezinshuis en het kind. Toch ervaren gezinshuisouders regelmatig dat zij hierin onvoldoende worden gehoord of betrokken, terwijl zij degene zijn die dagelijks de gevolgen dragen.

Met name plotselinge beslissingen, soms ingegeven door paniek of wantrouwen, worden als zeer onveilig ervaren voor zowel kind als gezinshuis.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Kwaliteitscriteria zouden moeten borgen dat besluitvorming die het leefklimaat raakt zorgvuldig, transparant en in dialoog plaatsvindt, met duidelijke escalatie- en toetsingsroutes.

9. Continuïteit als dragende kern van kwaliteit

In de gesprekken komt steeds opnieuw naar voren dat continuïteit de dragende kern is van kwaliteit in gezinshuiszorg. Het blijven, het volhouden en het beschikbaar zijn in het dagelijks leven vormen de basis waarop veiligheid, vertrouwen en ontwikkeling kunnen ontstaan.

Nabijheid kan daarbij verschillende vormen aannemen, afhankelijk van het kind en het type gezinshuis, maar zonder continuïteit verliest nabijheid haar betekenis.

Reflectie voor de kwaliteitscriteria

Continuïteit verdient een expliciete en centrale plaats in de definitie van kwaliteit in gezinshuiszorg, als onderscheidend kenmerk ten opzichte van andere vormen van jeugdzorg.

Slotbeschouwing

Deze inhoudelijke opbrengst laat zien dat kwaliteit in gezinshuiszorg niet versterkt wordt door verdere verfijning van meetbare elementen alleen, maar door erkenning van haar relationele en contextuele aard. Dat vraagt kwaliteitscriteria die continuïteit als fundament erkennen, professionele ruimte beschermen, verantwoordelijkheid delen met de bedding, veiligheid borgen zonder het gezinsleven te verstikken en ruimte laten voor herstel en ontwikkeling.

Alleen dan kunnen kwaliteitscriteria daadwerkelijk ondersteunend zijn aan het werk dat gezinshuisouders dagelijks doen: kinderen een stabiele, veilige plek bieden waarin zij zich kunnen ontwikkelen.